

Poročilo in sklepi s posveta “Prepoznavanje nadarjenih učencev”

Mojca Juriševič*
Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti Pedagoške fakultete, Univerza v Ljubljani

Report from the meeting “Identification of gifted students”

Mojca Juriševič
Center for Research and Promotion of Giftedness, Faculty of Education, University of Ljubljana, Slovenia

Ključne besede: nadarjenost, učenci, ocenjevanje, priporočila, poročila

Keywords: giftedness, students, assessment, guidelines, reports

Temeljni namen posveta je bil izmenjati in premisliti izkušnje s prepoznavanjem nadarjenosti pri učencih v šoli in z izobraževanjem učiteljev ter svetovanjem učiteljem in staršem na področju prepoznavanja nadarjenih učencev ter tako prispevati h kakovostnemu strokovnemu diskurzu in konkretnim izboljšavam na tem področju dela.

Potrebo po obravnavi izpostavljene problematike smo v CRSN iz več razlogov ocenili kot zelo aktualno za slovenski strokovni prostor. Prvič, potreba se je kot visoko primerna oziroma aktualna izkazala že na okrogli mizi “Koliko nadarjenih zmore Slovenija?” v sklopu kongresa psihologov Slovenije leta 2010, kakor tudi na prejšnjih dveh posvetih psihologov na področju vzgoje in izobraževanja, ki smo ju organizirali v letu 2012 (Vloga psihologa na področju vzgoje in izobraževanja nadarjenih) in 2013 (Podpora psihologa vzgojitelju in učitelju pri delu z nadarjenimi), saj so na njih vprašanja, ki so se navezovala na prepoznavanje nadarjenih učencev, ostala neodgovorjena. Drugič, potreba po odgovorih na to problematiko je jasno izšla tudi iz petih posvetov, ki smo jih v lanskem letu, ko smo obeleževali mednarodno leto nadarjenosti in ustvarjalnosti, organizirali v okviru CRSN na naši fakulteti (skupaj prek 800 udeležencev); to so bili posveti za učitelje naravoslovnih predmetov, umetnosti ter matematike, računalništva in tehnike in posveta za vzgojitelje predšolskih otrok in učitelje razrednega pouka ter za vse strokovne delavce, ki se pri svojem delu srečujejo oz. delajo z nadarjenimi, ki imajo hkrati tudi druge posebne potrebe (t.i. dvojno posebni / izjemni). Na teh strokovnih srečanjih so udeleženci pogosto izrazili željo po dodatnem znanju s področja ključnih značilnosti nadarjenih učencev, po katerih jih lahko prepoznamo v šoli. Nenazadnje so na aktualnost problematike opozorili tudi rezultati raziskave o izobraževanju nadarjenih učencev v Sloveniji (Juriševič s sod., 2012), kot denimo visok odstotek identificiranih nadarjenih učencev (26 %) ter različne prakse in problemi identifikacije nadarjenih na osnovnih in srednjih šolah.

Posveta se je udeležilo 75 psihologov s področja vzgoje in izobraževanja in drugih šolskih svetovalnih delavcev, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko prepoznavanja nadarjenih učencev. Prav tako so se na povabilo CRSN posveta udeležili nekateri člani Ekspertne skupine za delo z nadarjenimi pri Zavodu RS za šolstvo in nekateri visokošolski učitelji UL PeF.

Posvet je bil razdeljen v dva vsebinska sklopa: iztočnice in diskusija. V prvem sklopu je svoje razmišljanje o problematiki prepoznavanja nadarjenih učencev najprej podal prof. dr. Valentin Bucik s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ki je v predavanju na temo “Ali je možna objektivna prepoznavna nadarjenosti?” opozoril na problem veljavnosti merjenja nadarjenosti. Sledile so gostje iz tujine, ki so predstavile modele in izkušnje prepoznavanja nadarjenih učencev v njihovih državah – na Nizozemskem: dr. Mariska Poelman, CBO, Univerza Radboud, Nijmegen, na Madžarskem: dr. Szivlia Peter-Szarka, Univerza v Debrecnu, Debrecen in v Avstriji: dr. Johanna Stahl, OEZBF, Salzburg (video-konferenca). Predstavitve predavanj so objavljene na spletni strani CRSN. Iz predstavitev smo izvedeli, kako v predstavljenih državah ocenjujejo nadarjenost, katere so posebnosti, prednosti in pomanjkljivosti teh postopkov; zaznali smo tudi, da v vseh treh državah strokovnjakinje pogrešajo sistemski pristop k prepoznavanju nadarjenih.

V drugem delu posveta smo se udeleženci razporedili v manjše skupine, ki so jih vodili: Janja Kranjc, dr. Lidija Magajna, Mirt Nagy, Mateja Potočnik Poljanšek in mag. Gordana Rostohar. Cilj dela v skupinah je bil analizirati

*Naslov/Address: izr. prof. dr. Mojca Juriševič, Oddelek za temeljni pedagoški študij, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana, e-pošta: mojca.jurisevic@pef.uni-lj.si

obstoječo prakso prepoznavanja nadarjenih učencev v šolah, prepoznati pereče probleme ter oblikovati predloge za izboljšave.

Delu v skupinah je sledilo plenarno poročanje skupin. Iz poročil in kasnejše diskusije se je pokazalo, da udeleženci posveta:

1. **Kot pozitivno oz. dobro** na področju prepoznavanja nadarjenih učencev ocenjujemo prisotnost enotnega sistema oz. enotnih kriterijev prepoznavanja nadarjenih učencev v osnovni in srednji šoli na nacionalni ravni, ki ga narekuje programski dokumenta Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999) in Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem šolstvu (2007).
2. **Kot problematično in potrebno izboljšav** na področju prepoznavanja nadarjenih učencev ocenjujemo naslednje:
 - (ne)ustreznost izbora in kombinacije kriterijev za prepoznavanje nadarjenosti;
 - (pre)visoko število nadarjenih učencev, predvsem v povezavi z vprašljivo veljavnostjo ocenjevalnih lestvic za učitelje (OLNAD07);
 - slabo prepoznavanje "dvojno izjemnih" učencev, predvsem v povezavi s stereotipom, da se te posebnosti ne morejo pojavljati skupaj;
 - (pre)skromen nabor psiholoških testov in drugih inštrumentov, na osnovi katerih bi bilo mogoče podati bolj veljavno oceno prepoznave nadarjenih učencev;
 - nezadostna usposobljenost učiteljev za prepoznavanje nadarjenih učencev in tudi delo z njimi (vključno z razlikovanjem med pridnimi in nadarjenimi);
 - slaba informiranost nadarjenih učencev o identificirani nadarjenosti (srednješolci ne vedo, na katerih področjih so bili identificirani kot nadarjeni v osnovni šoli);
 - pomanjkanje strokovnega dialoga oziroma sodelovanja med različnimi strokovnjaki pri prepoznavanju nadarjenosti (in delu z nadarjenimi).
3. **Predlagamo:**
 - **natančnejši premislek o ustreznosti področij, na katerih se prepozna nadarjenost**, kot na primer prepoznavanje učencev s smislom za tehniko in naravoslovje že v nižjih razredih OŠ;
 - **natančnejši premislek o veljavnosti kriterijev za prepoznavanje nadarjenosti** v povezavi z opredelitvijo nadarjenosti ter kombiniranjem "obtežitev" za pripravo končne ocene nadarjenosti za posameznega učenca;
 - **posodobitev inštrumentarija** za prepoznavanje nadarjenosti: novih psiholoških testov (sposobnosti), vprašalnikov (interesi in druge sestavine motivacije, osebnostne lastnosti) in drugih inštrumentov, npr. ocenjevalnih lestvic ali opazovalnih list (cilji, izbor področij, veljavnost);
 - **dodatno izobraževanje / usposabljanje učiteljev** in drugih strokovnih delavcev za prepoznavanje nadarjenih učencev (in delo z njimi);

- **več poudarka na zagotavljanju spodbudnega / pestrega učnega okolja** v vzgojno-izobraževalnih institucijah, v katerem je mogoče ustvariti pogoje za prepoznavanje nadarjenosti že v zgodnjem otroštvu, ob upoštevanju razvojnih dimenzij nadarjenosti;
- **več poudarka na spoznavanju in spremljanju učnega razvoja potencialno nadarjenih učencev** (profil učencevih značilnosti, močnih in šibkih področij), tudi ob uporabi portfolia (personalizacija dela s potencialno nadarjenimi učenci ob čim bolj zgodnjem prepoznavanju v spodbudnem učnem okolju);
- **več poudarka na podpori učnega razvoja potencialno nadarjenih učencev** s poučevanjem učnih strategij ter krepitevjo osebnostnih lastnosti (volja, vztrajnost, vrednota dela, vrednota znanja, družbena odgovornost...), ki prispevajo k učnim rezultatom;
- **fazo končne identifikacije nadarjenih učencev prestaviti v zadnje triletnje**, ko so že možni oprijemljivi in dosledni dosežki (rezultati) in se lahko potrdijo predhodne ocene o potencialni nadarjenosti učenca;
- spodbujanje **pozitivne klime na šolah in širše v družbi** o pomenu prilagojenega vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi ter preseganje stereotipov o nadarjenosti oz. značilnostih nadarjenih učencev in dijakov in dela z njimi; izogibanje etiketiranju z nalepko "nadarjen", boljša bi bila denimo uporaba izraza "učenci, ki zmorejo / želijo več";
- na ravni države **sprejeti dolgoročno nacionalno strategijo dela z nadarjenimi** (s tistimi, ki zmorejo več), ki bo utemeljila pomen tega dela za razvoj države in določila temeljna področja (področje izobraževanja, znanosti, umetnosti, gospodarstva...) in vire financiranja.

Z navedenimi predlogi bomo seznanili Ekspertno skupino za delo z nadarjenimi v okviru Zavoda RS za šolstvo, Oddelek za psihologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in Mariboru, Sekcijo psihologov na področju vzgoje in izobraževanja pri Društvu psihologov Slovenije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Predlogi namreč izhajajo iz aktualne pedagoške prakse in **zahtevajo čimprejše konkretne rešitve. Zato bomo vse zgoraj navedene pozvali k sodelovanju**, da k obravnavani problematiki prispevajo svoje premisleke ter podajo svoje predloge za uresničitev predlogov, oblikovanih na posvetu, v praksi.

Nenazadnje je treba opozoriti, da so predstavljeni predlogi konceptualno skladni s predlogi rešitev na področju vzgoje in izobraževanja nadarjenih, ki so navedeni v šestem poglavju Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v RS iz leta 2011 – "Vzgoja in izobraževanje nadarjenih" (nacionalna koordinacija za delo z nadarjenimi, nacionalna strategija za delo z nadarjenimi, izobraževanje učiteljev za delo z nadarjenimi...) in so do sedaj ostali še neuresničeni.

Prispelo: 25.2.2014

Sprejeto: 25.2.2014